

Cartographer Ivan Klobučarić and Rijeka

Mirko Marković

Published by the publishers Adamić, Naklada Benja and the Historical Society of the island Krk, the monograph *Cartographer Ivan Klobučarić and Rijeka* was published in Croatian in Rijeka in 2002 by the academician Mirko Marković. The monograph consists of 197+XII pages in the 21×27,5 cm format, with hard covers and the designation ISBN 953-219-067-8. The reviewers were the academician Andre Mohorovičić, Dr. Josip Barbačić and the deceased Dr. Igor Karaman. The summary is given in Croatian, German, Italian and English.

The monograph is divided into nine chapters:

1. Introduction (Historical and geographical presentation of Rijeka and Kvarner Coastal Region)
2. Spatial information about Kvarner and prehistoric periods
3. Kvarner and Tarsatika in the works of antique geographers
4. Rijeka and Kvarner Coastal Region on medieval sea navigation charts
5. Rijeka and Kvarner Coastal Area on the maps of renaissance authors
6. The work of Ivan Klobučarić on the mapping of Western Croatia and neighbouring countries.
7. Rijeka and Kvarner Coastal Area on plans and maps until the appearance of first topographic maps of that area
8. Conclusion

At the beginning of the book there are contents in which the author gives a short abstract of the chapter under the title, and the same abstract is given at the beginning of each chapter.

In the *Preface* the author emphasised that the book had been written with an intention to make the readers familiar with the presentation of Rijeka and its wider surroundings on old plans and maps. The Croatian cartographer Ivan Klobučarić (1550-1605) was born in Dubašnica on the island Krk. In writing this book, the author used the archive material from the State Archives of Styria in Graz and the Cartographic Collection of the War Archives in Vienna, and from many other published works.

After the introductory chapter that gives the historical and geographic presentation of the Kvarner

Coastal Area and its urban centres, there is a chapter about spatial awareness of prehistoric people in the area of Kvarner, and about geographic works and maps describing the Adriatic Area by old Greek geographers and cartographers.

The third chapter offers the presentation of geographic works describing Kvarner and Tarsatika being the names of Rijeka during the antique period, and deals with the maps from that period presenting the mentioned areas. Roman cartographers made itinerary maps that were used primarily by the travellers of that time. This chapter analyses the data about Roman roads at the territory of Kvarner. A few written itineraries from that time that mention the road routes around Kvarner are preserved. According to what antique geographers had recorded about Kvarner Coastal Region and Tarsatika, Marković came to the conclusion that this part of the Adriatic area was included among the most advanced lands in the Mediterranean only in the Roman period.

The fourth chapter starts with the description of Roger's map that was made by the Arab cartographer Idrizi with some Kvarner islands, harbours and settlements marked on it. This chapter deals with only a few sea navigation maps of the Adriatic area from the 14th and 15th centuries that are distinguished by geographic data about Kvarner harbours and islands and were especially important for further development of geographically knowing Rijeka and its surroundings. Although sea navigation maps have made great advancement in increasing geographic knowledge about Kvarner Coastal Region, there are still some gaps or irregularities to be noticed in topographic details.

Some more important cartographic works from the renaissance period are analysed in the fifth chapter with Rijeka marked on them. Kvarner Coastal Region on the maps from the 15th century can be found only on larger cartographic synthesis, because there are no regional maps of that time. The authors of renaissance cartographic and geographic works are mostly from Venice and Vienna, but also from other European centres of that time. It was the time when Croatian authors of geographic works appeared as well. Venetian cartographers from the 16th century made a few

Kartograf Ivan Klobučarić i Rijeka

Mirko Marković

U izdanju nakladničke kuće Adamić, Naklade Benja i Povijesnog društva otoka Krka na Rijeci je 2002. godine objavljena monografija *Kartograf Ivan Klobučarić i Rijeka* akademika Mirka Markovića. Monografija se sastoji od 197+XII stranica formata 21×27,5 cm, tvrdo je ukoričena i nosi oznaku ISBN 953-219-067-8. Recenzenti su bili akademik Andre Mohorovičić, dr. Josip Barbalić i pokojni dr. Igor Karaman.

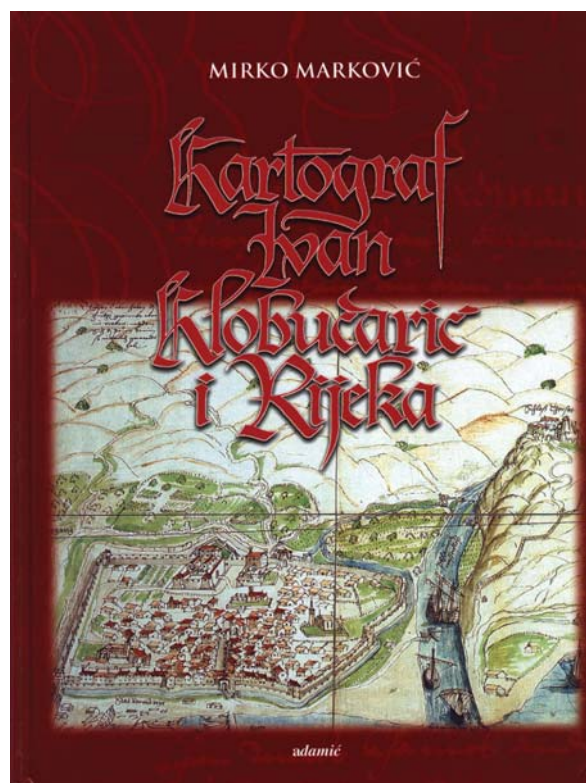
Monografija je podijeljena u devet poglavlja:

1. Uvod (Povijesno-zemljopisni prikaz Rijeke i Kvarnerskog primorja)
2. Prostorna saznanja o Kvarneru u prahistorijskim razdobljima
3. Kvarner i Tarsatika u djelima antičkih zemljopisaca
4. Rijeka i Kvarnersko primorje na srednjovjekovnim pomorskim kartama
5. Rijeka i Kvarnersko primorje na zemljovidima renesansnih autora
6. Rad Ivana Klobučarića na kartografiranju zapadne Hrvatske i susjednih zemalja
7. Zemljopisni sadržaj kartografskih radova Ivana Klobučarića na području Kvarnera i zapadne Hrvatske
8. Rijeka i Kvarnersko primorje na planovima i zemljovidima do pojave prvih topografskih karata toga područja
9. Zaključak

Na početku knjige nalazi se kazalo, u kojem je autor ispod svakog naslova poglavlja dao kratki sadržaj poglavlja, a takav sadržaj dan je i na početku pojedinog poglavlja.

U *Predgovoru* autor naglašava da je knjiga napisana sa željom da čitatelje upozna kako se na starim planovima i kartama prikazivala Rijeka i njezina šira okolica. Veliki doprinos geografskom poznavanju tih područja dao je hrvatski kartograf Ivan Klobučarić (1550–1605), rodnom iz Dubašnice na otoku Krku. Pri pisanju ovog djela autor se služio arhivskom građom iz Zemaljskog arhiva Štajerske u Grazu i Kartografske zbirke Ratnog arhiva u Beču, te mnogim objavljenim djelima.

Nakon uvodnog poglavlja, u kojem je dan povijesno-geografski prikaz Kvarnerskog primorja i njegovih urbanih središta, slijedi poglavlje o

prostornim spoznajama prapovijesnih ljudi na području Kvarnera, te o geografskim djelima i kartama starogrčkih geografa i kartografa koji su opisivali i prikazivali Jadran.

U trećem poglavlju dan je kratak prikaz geografskih djela u kojima su opisani Kvarner i Tarsatika, kako se u antičko doba nazivala Rijeka, te su obrađene karte iz toga doba koje prikazuju ta područja. Rimski kartografi izrađivali su itinerarne karte koje su služile napose tadašnjim putnicima, pri čem su u ovom poglavlju analizirani podaci o rimskim cestama na području Kvarnera. Iz tog razdoblja sačuvano je i nekoliko pisanih itinerara, u kojima se spominju putne rute oko Kvarnera. Prema onome što su antički geografi zabilježili o Kvarnerskom primorju i Tarsatici, Marković zaključuje da se taj dio Jadrana uključio među naprednije zemlje Sredozemlja tek u rimsko doba.

Četvrto poglavlje započinje opisom Rogerove karte, koju je izradio arapski kartograf Idrizi, a na njoj su zabilježeni neki kvarnerski otoci, luke i naselja. U ovom poglavlju obrađeno je samo nekoliko pomorskih karata Jadrana iz 14. i 15. st. koje se ističu geografskim podacima za kvarnerske luke i otoke, a imale su posebnu važnost za daljnji

cartographic works on which it possible to follow the development of geographic knowledge about Kvarner Coastal Region. At the beginning of the 16th century, the geographic knowledge of Kvarner Coastal Region was recognized on the sea navigation maps of the Adriatic area made by the Venetian authors as well. The renaissance made poor contribution to the geographic knowledge about Kvarner Coastal Region, but the quality of graphic expression opened unimagined possibilities of further development for cartography.

The sixth chapter is dedicated to the work by Klobučarić on his mapping Styria, Carinthia and the Carniolia from 1601 till 1603, and Western Croatia from autumn 1603 till 1605. A list of his cartographic works is kept in the State Archive of Styria in Graz. This list was made and published in 1932 by Fritz Popelka, former director of the above mentioned Archive. The whole inheritance of Klobučarić consists of 108 sheets, it is divided into four groups: 16 sheets with the 32×21,5 cm format, 80 sheets with the 43×21,5 cm format, 4 sheets with the folio format and 8 written documents. The majority of sheets contain drawings on both sides of the paper. On some pages there are two or more sketches, so that the whole collection consists of 500 drawings.

At the beginning of the seventh chapter the appearance of Rijeka at the beginning of the 16th century is described. The largest part of the chapter deals with the analysis of geographic contents on the maps by Klobučarić and topographic sketches of individual parts of Western Croatia. His plan of Rijeka from 1579 kept in the War Archives in Vienna has been processed as well. This is the first detailed cartographic presentation of Rijeka and its surroundings where topographic details can be analysed, so that there are no written records about in historical sources. Klobučarić made a colour map of the Bay of Rijeka in 1586 which is kept at the State Archive of Styria in Graz. This is the first known map of Southern Croatia that was made probably in the period between 1590 and 1600, and revised later on with new data. Then there is a detailed analysis of geographic contents on topographic sketches of Western Croatia that was made in the period from 1603 to 1605. At the end of the chapter the author points out that the cartographic work made by Klobučarić has great cultural and historical importance today, because due to his efforts, some parts of Croatia got their real cartographic image for the first time. Klobučarić can today be considered a predecessor of systematic mapping of Croatia, and his topographic sketches are the first announcements of the extensive work that was

started a century and a half later by a team of military cartographers.

The eight chapter deals with cartographic works with Rijeka and Kvarner Coast Region on them in the period after Klobučarić died until the time when the Joseph II land surveying maps in the second half of the 18th century were produced. Among the maps and plans from the 17th and 18th centuries presenting that area there are many valuable works, and this chapter deals with those announcing further progress in geographic knowledge about that part of Croatia. Apart from Rijeka, other parts of Kvarner area had been often mapped before the Joseph II land survey in Croatia. At the end of the chapter more important maps are presented with Bakar, Kraljevica, Senj and Karlobag.

In the ninth chapter being at the same time the conclusion, the author points out that this book has tried to follow the historical development of Rijeka and Kvarner Coastal Region by studying old maps. Although Klobučarić is the key person in mapping the area of Rijeka, the contents of the work are conceptualised as a historical monograph encompassing a long historical period from antique times till the appearance of the first topographic maps of this area.

After the conclusion a list of maps and plans is given, then the list of references, and the summary in Croatian, German, Italian and English.

Since Marković wanted to give an insight of this work into the contents of cartographic works made by Klobučarić, and was much less concerned with biographic data about him, the publisher wanted to reprint the paper by Danilo Klen *Ivan Klobučarić, painter and cartographer (XVI-XVII century)* at the end. This paper was published in 1975 in the 6th book of the Proceedings of Krk and it presents the first complete paper about Klobučarić in Croatian. This paper gives the most comprehensible biographic data about Klobučarić. The paper also familiarizes the readers with the results achieved in the research about Klobučarić carried out until 1975. Klein proves in his paper the credibility of the plan of Rijeka made by Klobučarić in 1579 and of the map of the Bay of Kvarner from 1586.

The monograph is illustrated with a large number of maps with the works by Klobučarić among them as well: a plan of Rijeka, a map of the Bay of Rijeka and a map of Croatia from Rijeka to Omiš, and 15 topographic sketches of the area of Western Croatia.

Special value of this monograph is a detailed analysis of the contents of the cartographic works by Klobučarić with Rijeka, the Kvarner Coast Region

napredak geografskog poznavanja Rijeke i njezine okolice. Iako su pomorske karte u velikoj mjeri unaprijedile geografsko poznavanje Kvarnerskoga primorja, u topografskim pojedinostima još se mogu primijetiti praznine ili neispravnosti.

U petom poglavlju analizirana su važnija kartografska djela iz razdoblja renesanse na kojima je zabilježena Rijeka. Kvarnersko primorje na kartama 15. st. može se pratiti samo na većim kartografskim sintezama, jer regionalnih karata tog dijela Hrvatske iz toga doba nema. Autori renesansnih kartografskih i geografskih djela najčešće su bili djelatnici iz Venecije i Beča, ali i iz ostalih europskih središta toga doba. U to su se doba počeli javljati i hrvatski autori geografskih djela. Mletački su kartografi tijekom 16. st. izradili nekoliko kartografskih djela na kojima se može pratiti razvoj geografskog poznavanja Kvarnerskog primorja. Početkom 16. st. nastalo je nekoliko većih karata Ugarske i susjednih zemalja austrijskih autora na kojima se vide Rijeka i Kvarner. Tijekom 16. st. postignut je daljnji korak u poznavanju Kvarnerskog primorja i na pomorskim kartama Jadrana mletačkih autora. Renesansa je slabo unaprijedila geografsko poznavanje Kvarnerskog primorja, ali je kvalitetom grafičkog izražavanja otvorila kartografiji neslućene mogućnosti daljnjeg razvoja.

Šesto poglavlje posvećeno je Klobučarićevu radu na kartografiranju Štajerske, Koruške i Kranjske od 1601. do 1603. i zapadne Hrvatske od jeseni 1603. do 1605. Dan je popis njegovih kartografskih radova koji se čuvaju u Zemaljskom arhivu Štajerske u Grazu. Taj je popis izradio i 1932. objavio Fritz Popelka, bivši direktor spomenutog arhiva. Cijela se Klobučarićeva ostavština sastoji od 108 listova, podijeljenih u četiri skupine: 16 listova formata 32×21,5 cm, 80 listova formata 43×21,5 cm, 4 lista folioformata i 8 pisanih dokumenata. Na većini listova crteži se nalaze s obje strane papira. Na pojedinim stranicama postoje dvije ili više skica, tako da čitava zbirka sadrži oko 500 crteža.

Na početku sedmog poglavlja opisan je izgled Rijeke u 16. st. Najveći dio poglavlja bavi se analizom geografskog sadržaja Klobučarićevih karata i topografskih skica pojedinih dijelova zapadne Hrvatske. Obraden je njegov plan Rijeke iz 1579., koji se čuva u Ratnom arhivu u Beču. To je prvi detaljniji kartografski prikaz Rijeke i njezine okolice, na kojem se mogu pratiti mnogi topografski detalji, za koje nema pisanih podataka u povijesnim izvorima. Klobučarić je 1586. izradio kartu Riječkog zaljeva u boji koja se čuva u Zemaljskom arhivu Štajerske u Grazu. To je prva poznata karta na kojoj je Riječki zaljev prikazan u svojoj usavršenoj kartografskoj slici. Od Klobučarića potječe i velika

rukopisna karta dijela Hrvatske od Rijeke do Omiša, s kopnenim zaleđem. Izvornik te karte nalazi se u Zemaljskom arhivu Štajerske u Grazu. To je prva poznata karta južne Hrvatske koja je izrađena najvjerojatnije između 1590. i 1600. te dopunjena kasnijim novijim podacima. Zatim slijedi detaljna analiza geografskog sadržaja topografskih skica zapadne Hrvatske koje je izradio od 1603. do 1605. Na kraju poglavlja autor naglašava da Klobučarićev kartografski rad danas ima veliko kulturno-povijesno značenje, jer su njegovim zalaganjem pojedini dijelovi zapadne Hrvatske prvi put dobili realniju kartografsku predodžbu. Klobučarić se danas može smatrati pretečom sustavnoga kartografiranja Hrvatske, a njegove topografske skice prvi su navještaji opsežnog posla što će ga tek stoljeće i pol poslije započeti ekipe vojnih kartografa.

U osmom su poglavlju obrađena kartografska djela na kojima su prikazani Rijeka i Kvarnersko primorje nastala nakon Klobučarićeve smrti do vremena nastanka jozefinskih karata u drugoj polovici 18. st. Među kartama i planovima 17. i 18. st. koji prikazuju to područje ima mnogo vrijednih djela, a u ovom su poglavlju obrađena ona na kojima se očituje daljnji napredak u geografskom poznavanju toga dijela Hrvatske. Osim Rijeke, i ostala su kvarnerska mjesta bila često kartografirana prije jozefinske izmjere u Hrvatskoj. Na kraju poglavlja prikazana su važnija kartografska djela na kojima se vide Bakar, Kraljevica, Senj i Karlobag.

U devetom poglavlju, koje je ujedno i zaključak, autor ističe da je ova knjiga pokušaj praćenja povijesnog razvoja Rijeke i Kvarnerskog primorja proučavanjem starih karata. Iako je Klobučarić ključna ličnost u kartografiranju riječkog područja, sadržaj djela zamišljen je kao povijesna monografija koja obuhvaća dugo povijesno razdoblje od antike do pojave prvih topografskih karata toga područja.

Nakon zaključka slijede popis karata i planova, popis izvora i literature, te sažeci na hrvatskom, njemačkom, talijanskom i engleskom jeziku.

S obzirom na to da je Marković u ovom djelu želio u prvom redu dati uvid u sadržaj Klobučarićevih kartografskih djela, a manje se osvrtao na biografske podatke o njemu, prema želji nakladnika odlučeno je da se na kraju knjige pretiska rad Danila Klana *Ivan Klobučarić, slikar i kartograf (XVI–XVII st.)*. Taj je rad objavljen 1975. u 6. knjizi Krčkog zbornika i prvi je cjelovitiji rad na hrvatskom jeziku u kojem se mogu naći najpotpuniji biografski podaci o Klobučariću. Taj rad upoznaće čitatelje s postignutim rezultatima istraživanja o Klobučariću do 1975. Klen u svom radu dokazuje vjerodostojnost Klobučarićeva plana Rijeke iz 1579. i karte Kvarnerskog zaljeva iz 1586.

and other parts of Croatia on them, and it also contains the biographic data about Klobučarić, as well as the titles of published works about his life and work. This monograph can serve as a model to

other monographs in which the cartographic works of more important Croatian cartographers could be processed more detailed.

Ivka Kljajić

Panoramic Views of Dalmatia by Giuseppe Rieger

Mithad Kozličić

Panoramic Views of Dalmatia by Giuseppe Rieger, a book by Mithad Kozličić, was published by the Hydrographic Institute of the Republic of Croatia in Split in 2003. The book is of 35×25 cm format, has 159 pages bound in stiff covers. The number of printed copies is 1000, and its ISBN 953-6165-07-4. The book is written in four languages: Croatian, Italian, English and German. It is the first critic edition of Rieger's *Views*.

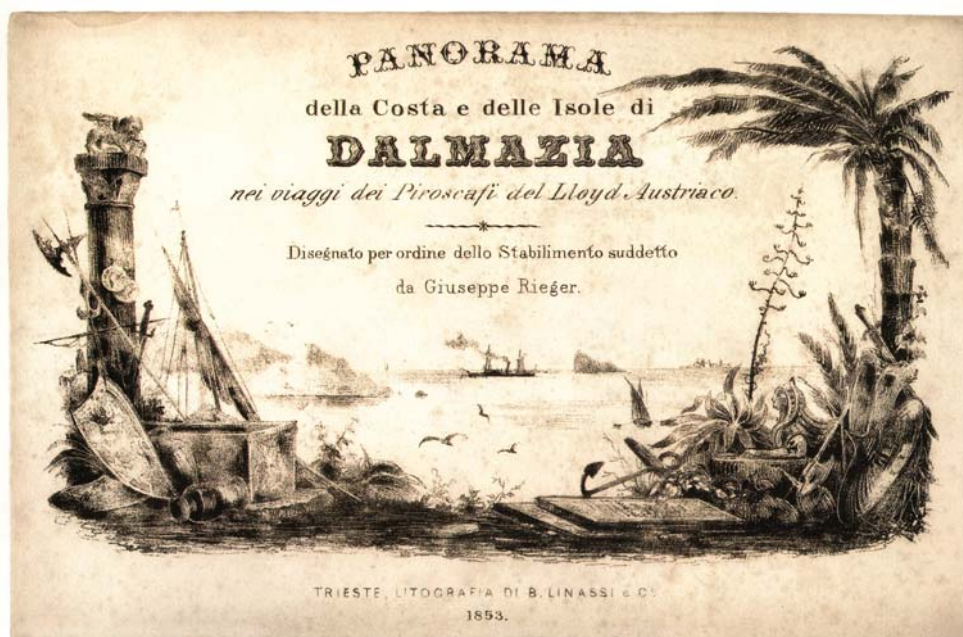
The introductory part is followed by following chapters:

1. Panoramic representations of Eastern Adriatic throughout history
2. Giuseppe Rieger and his panoramas of Dalmatia
3. Conclusions

At the end of the book there is an index of geographic material which the author presents three times for easier orientation. The first one lists the

items in the order as given on Rieger's panoramic views, from the first sheet to the last one. The second sequence includes the same items, Rieger's original names being given first, but in alphabetical order. In the third one, modern variants are given first, being followed by Rieger's terms.

Not much is known about Giuseppe Rieger. He was born in Vienna in 1812, and he studied at the Vienna Academy of Fine Arts from 1835. He spent most of his short, but prolific life in Trieste. He exhibited his seascapes and landscapes in 1842 for the first time. About 1850, he produced nine panoramic views of Rijeka, which are kept in the Maritime and History Museum of Croatian Seaside. Two votive water-colours as sailors' gifts (*ex voto*) are kept in the Church Gospe od Škrpjela in Island by Perast. In 1845, he produced a panoramic representation of Istra's coast from Trieste to Pula, which was printed in a special book. In 1850, there was a continuation: coast from Pula to Budva,

Monografija je ilustrirana velikim brojem kartografskih prikaza, među kojima se nalaze i Klobučarićeva djela: plan Rijeke, karta Riječkog zaljeva i karta dijela Hrvatske od Rijeke do Omiša, te 15 topografskih skica područja zapadne Hrvatske.

Posebna je vrijednost ove monografije detaljna analiza sadržaja Klobučarićevih kartografskih djela na kojima se vide Rijeka, Kvarnersko primorje i ostali

dijelovi zapadne Hrvatske, a u njoj se mogu naći i biografski podaci o Klobučariću, kao i naslovi objavljenih djela o njegovu životu i radu. Ova monografija može poslužiti kao predložak drugim monografijama u kojima bi se mogla detaljnije obraditi kartografska djela važnijih hrvatskih kartografa.

Ivka Kljajić

Panorame Dalmacije Giuseppea Riegera

Mithad Kozličić

U izdanju Hrvatskog hidrografskog instituta u Splitu 2003. godine izdana je knjiga Mithada Kozličića *Panorame Dalmacije Giuseppea Riegera*. Knjiga je formata 35×25 cm, ima 159 stranica uvezanih u tvrdi uvez. Naklada knjige je 1000 primjeraka, a oznaka ISBN 953-6165-07-4. Knjiga je napisana na četiri usporedna jezika i to hrvatski, talijanski, engleski i njemački. To je prvo kritičko izdanje Riegerovih *Panorama*.

Nakon uvodnog djela slijede poglavlja:

1. Panoramski prikazi istočnog Jadrana tijekom povijesti
2. Giuseppe Rieger i njegove panorame Dalmacije
3. Zaključna razmatranja

Na kraju knjige nalazi se indeks zemljopisne građe što ga autor, radi lakšeg snalaženja, donosi tri puta i to: redoslijedom kako je građa prikazana na Riegerovim panoramama, abecednim redom izvornih naziva i abecednim redom suvremenih naziva.

O Giuseppeu Riegeru zna se relativno malo. Rođen je 1812. u Beču, a od 1835. studira na bečkoj Likovnoj akademiji. Najveći dio kratkog, ali plodnog života proveo je u Trstu. Svoje marine i pejsaže prvi put izlaže 1842. Oko 1850. izrađuje devet veduta Rijeke koje se čuvaju u riječkom Pomorskom i povijesnom muzeju Hrvatskog primorja. Dva zavjetna akvarela kao darovi pomoraca (*ex voto*) očuvana su u crkvi Gospe od Škrpjela na Otoku kod Perasta. God. 1845. izradio je panoramski izgled istarske obale od Trsta do Pule, što je tiskano u posebnoj knjizi. God 1850. slijedio je nastavak: obala od Pule do Budve, tiskano opet u posebnoj knjizi koja je doživjela nekoliko ponovljenih izdanja. Radi se o panoramama istočnojadranske obale koje je prikazuju u neprekinutom slijedu. Tiskane su na

formatu 245×168 mm, složenom lijepljenjem u traku dugu 12 metara. Traka je presavijanjem složena u 41 list, te je sve bilo ukoričeno u kartonske korice. Primjerci pojedinih izdanja Riegerovih panorama čuvaju se u Hrvatskoj u Arheološkom muzeju u Splitu, Sveučilišnoj knjižnici na Rijeci, Povijesnom arhivu u Zadru, Narodnom muzeju u Zadru, Hrvatskom povijesnom muzeju u Zagrebu, Pomorskom i povijesnom muzeju Hrvatskog primorja na Rijeci, Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu te Zbirci Kozličić u Splitu).

U prvom poglavlju knjige Kozličić nas uvodi u kartografiju istočnog Jadrana povijesnim prikazom uz ilustracije G. F. Camocija (1571, 1574), S. Pinargentija (1573), G. Franca (1579) i G. Rosaccija (1592, 1606). Slijede majstori poput W. Barentsa (1595), G. Santinija (1666), I. Lučića (1673), J. Peetersa (1686), V. M. Coronellija (1688), N. J. Bellina (1771), C. F. Beaupréa (1806) i V. de Lucija (1809).

Svoje *Panorame Dalmacije* Rieger je izradio po narudžbi Austrijskog Lloydja, a temeljne odrednice bile su mu plovidbena ruta, navigacijski objekti, luke i brodovlje. Uz krajolik Rieger se potrudio predočiti najbitnije geografske elemente, pa tako njegove *Panorame Dalmacije* sadrže čak 298 toponima i drugih geografskih odrednica.

Panorame Dalmacije Giuseppea Riegera značajne su dvojako. Rieger je prvi panoramski oslikao kompletnu jadransku obalu od rta Kumpar na ulazu u Pulsku luku pa sve do Budve. Osim toga, za izradu *Panorama Dalmacije* Rieger se koristio svim postojećim službenim i privatnim izvorima, a jedan od glavnih izvornika su mu bile *Panorame* milanskog Vojnogeografskog instituta, pa su može reći da su te panorame nastale iz službenih kartografskih krugova.